

Finlands historia genom kvinnorna

En vårdag i mitten av 1850-talet ger sig fem flickor i väg från Vörå. Målet är Helsingfors.

Efter den katastrofala branden i Vasa 1852 har förhoppningarna om jobb i stan minskat och att bli piga på den Österbottniska landsbygden är inget alternativ.

Det är långt till Helsingfors. Femtio mil, kanske mer, beroende på vilka vägar och stigar man väljer att gå. Med gott humör traskar de på genom skogar och byar. Äter bär och rötter, sover på loft och i lador. Vill inte bli tagna för tiggeri och är noga med att göra rätt för sig, där de bjuds på mat eller sovplats.

Men det goda humöret naggas i kanten av vandringens strapatser. De blir trötta. En av flickorna dör i lungsot under vägen. När krafterna är uttömda dyker en räddande ängel upp – en kvinna med rötter i Vörå.

Detta är inledningen på **Ulla-Lena Lundbergs** roman, *Lyser och lågar*. En av flickorna, Betty, är hennes mormors mormor. Från henne slingrar sig romanen fram genom generation efter generation.

Med hjälp av Vöråkvinnan får Betty jobb på en gård och möter Valentin, som är krigsplacerad i Finska Gardet. Han är på väg till Krimkriget. Där ska det finska gardet, påhejad av den ryska tsaren, krossa turkarna. Det går inte så bra, övermodet rinner ut i kyla och slask, fältsjuka och hunger. Det finska gardet når aldrig sitt mål. Valentin återvänder hem och gifter sig med Betty. Efter några år dör Valentin i kolera och Betty blir ensam med fyra barn. Den äldsta, Olga, har läshuvud och bereds friplats i fruntimmersskolan. Hon uppvaktas av Robert, som är av fin familj och studerar vid universitetet.

Någon riktig karlaktig är han ju inte, det är Olga och hennes syster överens om, men han läser dikter och gillar litteratur, precis som Olga. De gifter sig. Robert får det hedersamma uppdraget att starta en folkhögskola, Finns folkhögskola, i Esbo norr om Helsingfors. Han tar sig an uppdraget med stor entusiasm. Här får också Olga en betydelsefull roll. Hon undervisar och ordnar högläsning, körsång och teaterföreläsningar. Men Robert dör i tuberkulos och Olga blir ensam med enda barnet, Karin, en självständig och trilsande tonåring.

Berättelsen fortsätter med livet på folkhögskolan, och författaren väver på ett skickligt sätt in de tankar, diskussioner och ambitioner som var drivkraften för folkhögskolornas utveckling.

Romanen speglar kvinnoöden och kvinnors liv under drygt sju decennier. Här finns sjukdomar, barnafödande och läkekonst, framtidstro och hårt arbete.

Den ger också inblick i Finlands historia under en händelserik och bekymmersam tid.

När berättelsen tar sin början i mitten av 1800-talet var Finland ett lydrike under den ryske kejsaren. Ett storfurstendöme, visserligen med rätt att stifta egna lagar, behålla sitt språk och sin kultur men ändå komplicerat. Bland annat fanns krafter i Ryssland som ansåg att Finland borde bli mer ryskt och i slutet av 1800-talet gjordes ett kraftfullt försök som sattes på pränt i februarimanifestet 1899. Enligt detta skulle alla lagar godkännas av tsaren, ryska språket skulle bli obligatoriskt i skolorna och värnpliktslagarna skulle ändras. Detta väckte bestörtning och diskuterades också livligt på Finns Folkhögskola. Hur skulle folkhögskolan ställa sig? Var det skolans plikt att protestera? Skulle protesterna skada folkhögskolan och dess framtid? Författaren återger en mycket trovärdig diskussion, som böljar fram och åter.

Sedan Ryssland lidit nederlag i Japanska kriget och skakats av en omfattandeorstrejkk 1905 återtogs februarimanifestet. Diskussionen fortsatte nu om Finlands status. Bordeståndsriksdagen ersättas av en riksdag med allmän rösträtt? Så blev det. Landet fick en folkvald enkammarriksdag med allmän och lika rösträtt för kvinnor och män. Finland blev det första landet i Europa där kvinnor fick rösta.

Förutom dessa historiska händelser väver författaren också in första världskriget och revolutionen i Ryssland 1917. I det allmänna kaos som rådde lyckades Finland frigöra sig helt från Ryssland och kunde förklara sig självständigt.

Ulla Lena Lundberg skriver med en smittande berättarglädje. Språket är livfullt och nyansrikt, i vissa sammanhang högstämt, i andra vardagligt och kryddat med dialektala ord och uttryck.

Berättelsen är intressant genom speglingen av Finlands historia och trovärdig, både genom författarens berättarförmåga och genom att hon använt sig av brev, dagböcker och dokument bland annat från tillkomsten av Finns folkhögskola som grundades av hennes mormors far.

Klart läsvärd.

Gun-Lis Angsell

Lyser och lågar

Ulla-Lena Lundberg

Förlaget

ULLA-LENA LUNDBERG

FÖRLAGET

LYSER OCH LÅGAR

